

Eskilstuna kommun

Förslag till skötselplan för Ekbackens naturreservat Eskilstuna kommun

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
1 Inledning	3
1.1 Syfte med naturreservatet	3
1.2 Administrativa data	3
1.3 Historisk markanvändning	4
1.4 Områdets bevarandevärden	4
1.4.1 Biologiska värden	4
1.4.2 Kulturhistoriska värden	5
1.4.2 Kulturhistoriska värden	6
1.4.3 Värden för friluftslivet	6
1.4.4 Geovetenskapliga värden	6
2 Plan för reservatets skötsel.....	7
2.1 Ekskog	7
2.2 Kulturspår	8
2.3 Friluftsliv	8
3 Uppföljning	10
3.1 Uppföljning av mål.....	10
3.2 Uppföljning av skötselåtgärder	10
3.3 Revidering av skötselplanen.....	10
4 Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder.....	11
5 Källhänvisning	12

1 Inledning

Denna skötselplan har tagits fram i samband med bildandet av Ekbackens naturreservat. Skötselplanen är indelad i två delar, en beskrivningsdel och en plandel. I beskrivningsdelen behandlas reservatets syfte, historik samt områdets bevarandevärden. I plandelen behandlas reservatets skötselområden med mål, åtgärder och uppföljning. Planen ska vid behov revideras. En naturinventering som genomfördes under sommaren 2009 av Ekologigruppen AB ligger till grund för skötselplanen.

1.1 Syfte med naturreservatet

Det övergripande syftet med Ekbackens naturreservat är att bevara och utveckla områdets natur- och kulturmiljövärden samt att skapa ett attraktivt rekreationsområde för friluftsliv i närheten av Torshälla.

Syftet med naturreservatet är också att

- bevara och utveckla naturtypen ekskog
- bevara och utveckla strukturer som död ved och grova träd
- bevara och utveckla livsmiljön för arterna brunskaftad blekspik (*Sclerophora farinacea*) samt rutskinn (*Xylobolus frustulatus*)
- tydliggöra områdets kulturhistoriska bakgrund
- utveckla dess värden för det rörliga friluftslivet.

1.2 Administrativa data

Objektnamn	Ekbacken
Objektnummer	XXXXXXXXX
Län	Södermanland
Kommun	Eskilstuna
Socken	Torshälla
Areal	6,3 ha
Naturgeografisk region	Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken
Kulturgeografisk region	Centralbygd (Mälarbygd)
Prioriterade bevarandevärden	
Naturtyper (ha):	Ekskog 6,3 ha
Landskapselement	Grova ekar, död ved, hålträd med mulm
Kulturspår	Fornlämningar, husgrunder
Friluftsliv	Stig, rastplatser, infotavla

1.3 Historisk markanvändning

För cirka 3000 år sedan låg Ekbacken under vatten. I takt med att vattnet sjönk undan började marken sticka upp som en kal bergsknalle ovanför vattenytan och långsamt täckas med vegetation.

Under 1600-talet tillhörde Ekbacken gården Årby och historiska kartor visar att marken använts för slätter och bete.

På en karta från 1830 kan man se att Ekbacken har delats in i två delar varav den ena halvan fortfarande tillhör Årby gård medan den andra tillhörde Nyby bruk. Markanvändningen var fortfarande slätter och bete. Betesdriften upphörde under 1900-talet, dock finns uppgifter om att en hävdgynnad flora med bland annat backsippa ska ha funnits för cirka 30 år sedan. På häradskartan från 1890-talet finns två byggnader markerade, den ena kallas Ekhyddan och den andra Gustafshäll. Troligen uppfördes husen av Nyby bruk och användes som arbetarbostäder. Byggnaderna revs under slutet av 1950-talet eller 1960-talet. På kartan syns också att det går en väg genom Ekbacken. Av vägen syns idag bara vissa delar.

Bild 1 Ett utdrag från häradskartan från 1890-talet

1.4 Områdets bevarandevärden

Nedan kommer några av de värden som finns i Ekbackens naturreservat att beskrivas. De är uppdelade i underrubrikerna biologiska värden, kulturhistoriska värden, värden för friluftslivet och geovetenskapliga värden.

1.4.1 Biologiska värden

Ekbacken utgörs av ett mindre skogsområde som domineras av ek. Området har klassats som nyckelbiotop i Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering som gjordes 1997 och är utpekad som kommunalt naturvårdsintresse i översiktsplanen för Eskilstuna kommun från 2005.

Ekbackens höga naturvärden är framförallt knutna till de många ekar som finns inom området. De äldsta ekarna är runt 200 år och har en diameter som är över 100 cm. Några av träden är utpekade som särskilt skyddsvärda enligt en inventering som Länsstyrelsen i Södermanlands län genomförde under åren 2005-2006. Majoriteten av reservatets ekar är dock inte särskilt grova utan har en diameter runt 60-90 cm.

Till ekarna är en värdefull kryptogamflora knuten, exempelvis kan nämnas gulpuddrad spiklav (*Calicium adpersum*) och oxtungsvamp (*Fistulina hepatica*), samt de rödlistade arterna brunskaftad blekspik (*Sclerophora farinacea*) och rutskinn (*Xylobolus frustulatus*).

Insektfaunan är också intressant med flera arter som exempelvis bålgeting (*Vespa crabro*), noshornsoxe (*Sinodendron cylindricum*), brun trädmyna (*Lasius bruneus*), blanksvart trädmyna (*Lasius fuliginosus*) och den rödlistade arten spetsfläckad trollslända (*Libellula fulva*). Av den sistnämnda hittades två exemplar uppe på berget. Arten är endast funnen på två lokaler tidigare i Södermanland.

En mer ingående insektinventering skulle kunna ge fler intressanta fynd.

Reservatets östra och norra del utgörs av skuggigare och fuktigare miljöer jämfört med reservatets södra och västra del. Ekarna är inte så grova, men många har ändå håligheter och mulm. Buskskiktet är väl utvecklat framförallt utmed reservatets östra kant längs cykelbanan.

Inom de öppnare delarna är inslaget av olika örter stort och en del av dem vittnar om att området tidigare betats. Ekarna är spärrkroniga och har haft goda ljusförhållanden under uppväxten. Områdets grövsta ekar återfinns i reservatets södra sluttning.

Exempel på hävdgynnade örter som hittats är brudbröd, liten blåklocka, ängshavre, vårbrodd och gökärt. På våren blommar vitsippor, blåsippor och liljekonvalj. Fåglar som finns inom reservatet är bland annat törnsångare, gröngöling, större hackspett och näktergal.

Bild 2 Ekticka har påträffats i reservatets södra slänt

1.4.2 Kulturhistoriska värden

Två fornlämningar är registrerade i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister, den ena är en stensättning och den andra namnges endast som fornlämning. Där byggnaderna Gustafshäll och Ekhyddan har legat finns tydligt synliga husgrunder.

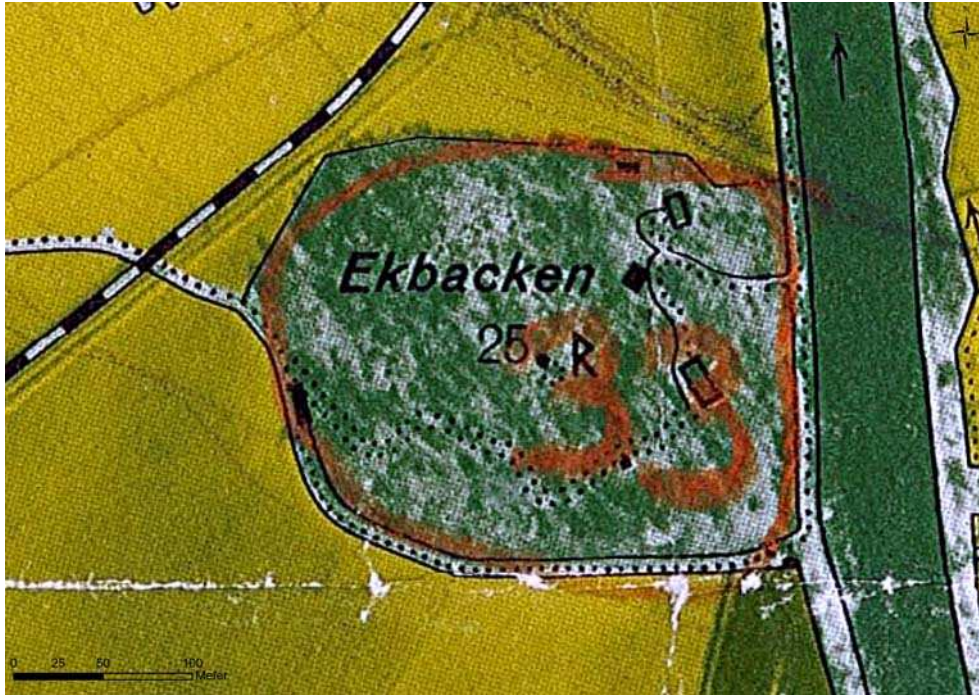

Bild 3 Ett utdrag från den ekonomiska kartan från 1956.

1.4.3 Värden för friluftslivet

Ekbacken ligger cirka 1,2 km sydväst om Torshälla centrum vid Torshälla ån. En cykelväg avgränsar reservatets östra kant. Det finns två informationstavlor inom reservatet och från dessa leder stigar in till reservatet. Det finns också tre rastplatser samt två bänkar vid informationstavlorna. Naturreservatet är en vacker och avkopplande plats att besöka och från backens topp har man en fin utsikt längs ån. Närheten till Torshälla gör att skolbarn och förskolebarn lätt kan ta sig till reservatet genom att gå eller cykla.

1.4.4 Geovetenskapliga värden

Berggrunden i Ekbacken består av gnejsig granit till granodiorit. Jordarterna i området består framförallt av morän, men lera - finmo förekommer nedanför berget i reservatets utkant. På Ekbackens högre partier går berget i dagen och jordtäckte saknas.

2 Plan för reservatets skötsel

Eckbackens naturreservat är indelat i tre skötselområden. För varje skötselområde finns det mål och skötselåtgärder. De mål som är uppsatta är långsiktiga. Många skötselområden uppfyller därför inte målen idag, men det är viktigt att vidta skötselåtgärder som ska sträva dithän. Skötselåtgärderna är allmänt hållna och går inte in i detaljer på hur skötselområdet måste skötas. Uppföljning av målen, se avsnitt 3, kan resultera i att fler skötselåtgärder behöver vidtas. De uppsatta målen för skötselområdet är den viktigaste vägledningen av hur området ska skötas. Skötselområdena är:

1. Ekskog
2. Kulturspår
3. Friluftsliv

Generellt gäller att vid samtliga skötselåtgärder ska forn- och kulturmiljölämningar särskilt beaktas. Rövning, gallring och avverkning kräver inte tillstånd enligt lagen om kulturminnen med mera (1988:950), under förutsättning att den sker på ett sådant sätt att lämningarna inte skadas eller förändras. Följande ska beaktas:

- Eventuell körning med maskin ska ske på tjälad mark eller under sådana väderförhållanden att markskador inte uppstår.
- Enskilda lämningar får inte köras över, eller belamras med ris.
- Träd ska fällas ut från lämningen för att undvika släpskador.
- Forn- och övriga kulturmiljölämningar ska rensas på kvistar och annat skogsavfall.

2.1 Ekskog

Hela reservatet utgörs av naturtypen ekskog. För artlista se bilaga 3. Generella riktlinjer för skötsel är att inom reservatets fuktigare delar (norra och östra kanten) kan inslaget av buskar vara större och ekarna och andra ädellövträd kan tillåtas stå tätare. Inom de öppnare delarna (södra och västra delarna) ska spärrkroniga ekarna kunna bevaras eller utvecklas. Blommande buskar ska finnas i soliga bryn i söder. Inom södra och västra delarna förekommer också hävdgynnade arter som exempelvis brudbröd, liten blåklocka, vårbrodd och ängshavre. På bilaga 4 finns områdets särskilt skyddsvärda träd¹, enligt Länsstyrelsens inventering², markerade. Där avgränsas också ett område som kan slås eller betas för att öka andelen hävdgynnade arter inom reservatet. Diken inom reservatet ska skötas och underhållas så att deras funktion bibehålls.

Målet död/levande ved ska ses på lång sikt där mängden död ved kan variera över tid och i rum.

Mål

Det är gynnsamt tillstånd då följande mål är uppnådda:

- Arealen ekskog ska vara 6,3 ha.
- Gläntor ska finnas där ek kan föryngras.
- Inslaget av andra ädellövträd än ek får inte överstiga 30 % av området.
- Relationen död/levande ved ska vara minst 1/10.

¹ Naturvårdsverket. 2004. Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Rapport 5411. Oktober 2004.

² Se även www.tradportalen.se

- Utbredningen av buskskiktet ska utgöra mellan 20-30 % av området.
- Arterna brunskaftad blekspik och rutskinn ska finnas kvar eller öka i förekomst.
- Hävdgynnade arter som brudbröd, liten blåklocka, ängshavre och gökärt ska finnas kvar eller öka i förekomst inom reservatets öppnare partier.

Restaureringsåtgärder

- Stort behov av slyröjning finns framförallt vid reservatets östra och södra kant där slånbestånden brett ut sig, men även inom de högre delarna där till exempel uppslaget av enbuskar blivit alltför stort. Det är viktigt att inte alla buskar röjs bort och att det finns en variation och blandning av arter i buskskiktet. Gläntor ska skapas där ek kan föryngras.
- All gran som finns inom området ska tas bort.
- Ekar som idag står för trångt ska frihuggas. Främst genom att ta bort triviallöv och gran.

Skötselåtgärder

- Hela området kommer kontinuerligt att behöva slyröjas för att förhindra igenväxning samt gynna föryngring av ek.
- För att bevara en hävdgynnad flora kan delar av området slås eller betas regelbundet. Den föreslagna ytan redovisas i bilaga 4.

2.2 Kulturspår

De kulturspår som i dagsläget har noterats i reservatet finns markerade på bilaga 5.

Mål

Det är gynnsamt tillstånd då följande mål är uppnådda:

- Samtliga fornlämningar och husgrunder ska hållas fria från igenväxningsvegetation.

Skötselåtgärder

- Kontinuerlig röjning av igenväxningsvegetation i anslutning till fornlämningar eller andra kulturspår.

2.3 Friluftsliv

De friluftsanläggningar som ska finnas inom reservatet finns markerade på bilaga 6.

Mål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Andelen besökare som är nöjda eller mycket nöjda med besöket i naturreservatet ska uppgå till minst 75 %.
- Cirka 1 km väl underhållen stig ska finnas.
- Vägskyltar och stigmarkeringar ska synas tydligt.
- 2 stycken informationstavlor i A1-format med beskrivning om reservatet ska finnas. Tavlorna ska vara väl underhållna och innehålla aktuell information.
- 3 stycken rastplatser och 2 stycken bänkar ska finnas. Rastplatserna och bänkarna ska vara väl underhållna.
- Reservatets gränsmarkeringar ska synas tydligt.

Skötselåtgärder

- För att kunna mäta andel besökare som är nöjda eller mycket nöjda med sitt besök ska en enkätundersökning genomföras vart tionde år.
- Kontinuerlig röjning av igenväxningsvegetation i anslutning till friluftsanläggningar.
- Framtagande av informationstavlor.
- Framtagande av en informationsfolder.
- Markering av reservatets gränser.

3 Uppföljning

3.1 Uppföljning av mål

Eskilstuna kommun ansvarar för att uppföljning av målen för skötselområden ekskog och fornlämningar genomförs vart sjätte år. Skötselområde friluftsliv ska årligen följas upp. Om inte målen är uppnådda ska nya skötselåtgärder föreslås. Uppföljningen ska dokumenteras.

3.2 Uppföljning av skötselåtgärder

I samband med att skötselåtgärder utförs ska utgångsläget innan åtgärden, tidpunkt för åtgärd, åtgärdens omfattning och utförande samt uppnått resultat dokumenteras för att möjliggöra en långsiktig uppföljning. Kostnaderna för åtgärderna ska också noteras.

3.3 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns.

4 Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	Prioritet
<i>Ekskog</i>	
Restaureringsinsatser: frihuggning av ek, slyröjning, borttagande av gran	1
Kontinuerlig slyröjning av området för att förhindra igenväxning samt gynna föryngring av ek	1
Slåtter eller bete inom avgränsat område	2
<i>Kulturspår</i>	
Borttagande av sly och vid behov större träd	1
<i>Friluftsliv</i>	
Framtagande och uppsättning av informationstavlor	1
Iordningställande av rastplatser	1
Markering av vandringsled	1
Markering av reservatsgräns	1
Framtagande av informationsfolder	2

5 Källhänvisning

Litteratur

Eskilstuna kommun, 2005. *Översiktsplan 2005*. Antagen av fullmäktige 2005-05-26. ÖP 5024. Eskilstuna.

Eskilstuna kommun, 2006. *Naturvårdsplan för Eskilstuna kommun*. Antagen av fullmäktige 26 oktober 2006.

Gärdenfors, U (ed). 2005. *Rödlistade arter i Sverige 2005*. Artadatabanken, SLU. Uppsala.

Lokalthistoriska sällskapet i norra Södermanland, 2004. *Torshälla ABC*. En uppslagsbok om Torshälla förr och nu. Årsbok 2004.

Länsstyrelsen i Södermanlands län, 2008. *Inventering av särskilt skyddsvärda träd i Södermanlands län 2005-2006*. Åtgärdsprogram för hotade arter. Rapport Nr 2008:8

Naturvårdsverket, 2003. *Bildande och förvaltning av naturreservat*. Handbok 2003:3. Stockholm.

Naturvårdsverket. 2004. *Åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet*. Rapport 5411. Oktober 2004.

Ekologigruppen, 2009. *Eckbacken, Skäret och Fiskartorpet*. Torshälla, Eskilstuna kommun. Naturinventering.

Skogsstyrelsen, 2000. *Signalarter*. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Laholms Tryckeri Offset AB, Laholm.

<http://www.artdata.slu.se/default.asp>

http://www.naturvardsverket.se/upload/04_arbete_med_naturvard/n2000_art_naturtyp/skog2rev.pdf

Kartor

Ekonomiska häradskartan från 1890-talet, Torshälla J112-74-12.

Ekonomiska kartan från 1956.

Historisk karta från 1647, Torshälla landsbygd. Lantmäteriet

Sveriges geologiska undersökning. Berggrundskarta och jordartskarta. <http://www.sgu.se>

Muntlig källa

Torshälla Hembygdsförening, S:t Olofs Gille